

ΜΑΡΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

[1769—1770]

Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν Βουλγάρων, ὡς προσφορωτέρων τοῦ λοιποῦ ἢ οἱ Ἕλληνες ὀργάνων, ἡ ἀπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου καὶ τῆς Β' Αἰκατερίνης πρὸ πάντων πανσλαυστικῇ τῶν Μοσχοβιτῶν πολιτικῇ δὲν διέλειπε νὰ συγχυκᾷ κατὰ καιροὺς καὶ νὰ ὑπεγείρῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἐν Ἀνατολῇ στοιχεῖον κατὰ τοῦ ἐν Τουρκίᾳ καθεστῶτος. Πολλαὶ τοιαῦται ὑπεξεγέρσεις πρὸς ἴδια πανσλαυστικὰ τέλη τυγχάνουσιν ἐκ τῆς ἱστορίας γνωσταί, οἷαι αἱ περὶ Ἀνδρουτσον καὶ Λάμπρον Κατσώνην καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν πολύδακρυν ἐπὶ τῶν Ῥώσων ναυάρχων καὶ στρατηγῶν Θεοδώρου καὶ Ἀλεξίου Ὀρλώφ ἐπανάστασιν (1769—1770). Ταύτης μετέσχον πλὴν τῶν Πελοποννησίων καὶ ἄλλων καὶ οἱ Σφακιανοὶ τῆς Κρήτης, οἱ ὅποιοι ἐγκαταλειφθέντες τελείως ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ὑπὸ τῶν ἐν λόγῳ ἐλευθερωτῶν εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν ὡς καὶ ἐκεῖνοι τύχην, πανωλεθρίαν τελείαν.

Ἀρχηγὸς τῆς τῶν Σφακιανῶν ἐπαναστάσεως ἐκείνης ἦν ὁ περίφημος ἐν Ἀνωπόλει τῶν Σφακίων προεστὼς καὶ ἱκανῶς εὐπορος ἐθνομάρτυς Δασκαλογιάννης, ὁ ὅποιος εἶλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ πολυκλάδου ἀπὸ ἐνετοκρατίας οἴκου τῶν Σκορδυλῶν, τῶν Βλάχων ἐπικαλουμένων. Οὗτος μετὰ τὴν τελευταίαν μεταξὺ Ἀνωπόλεως καὶ Ἀραδένης μεγάλην μάχην καὶ καταστροφὴν συλληφθεὶς ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς Ἡράκλειον, ὅπου ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν διὰ

τῆς ἐκδορᾶς θάνατον. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων συγγενῶν αἰχμαλώτων ἦσαν καὶ αἱ δύο πρεσβύτεραι αὐτοῦ θυγατέρες καὶ διαπρεπεῖς νεάνιδες Μαρία καὶ Ἀνθοῦσα.

Ἡ δὺςμοιρος Μαρία αἰχμάλωτος καὶ αὐτὴ ἐν Ἡρακλείῳ μετὰ τῆς Ἀνθοῦσης (περὶ τῆς τύχης τῆς ὁποίας ἐν Ἡρακλείῳ οὐδὲν ἀκριβὲς καὶ βέβαιον) τυγχάνουσα, οὐδὲν ἐγίνωσκε περὶ τῶν κατατολμωμένων καθ' ἐκάστην κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς μέχρι τοῦ μοναδικοῦ τέλος μαρτυρίου αὐτοῦ ἐθρῆναι μόνον μὴ βλέπουσα τὸν πατέρα, τῆς μητρὸς αὐτῆς ἀπολεσθείσης κατὰ τὴν τελευταίαν, ὡς προεῖρηται, μάχην, ὅτε σπεύδουσα καὶ κατερχομένη αὐτῇ, ἵνα σωθῇ μετὰ τῶν δύο κορασίων εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Λουτροῦ, ἐπληγώθη καὶ κατέπεσεν, ἡρπάγησαν δὲ ὑπὸ τῶν ἐφορμώντων Τούρκων αἱ δύο αὐτῆς θυγατέρες. Καὶ ὁ μὲν σερασκέρης τῆς Κρήτης καὶ σατράπης Ἡρακλείου ἔλεγεν εἰς τὴν Ἀνθοῦσαν ἀπαύστως ὀδυρομένην, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς ἀπῆλθεν εἰς Κύθηρα πρὸς συνάντησιν τῶν ἄλλων αὐτοῦ τέκνων καὶ ἀδελφῶν καὶ ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ μετ' οὐ πολὺ ἄγων αὐτούς, ἡ Μαρία ὁμῶς ὑποπετεύουσα ὠλοφύρετο ἀδιαλείπτως, μέχρις οὗ βαρυνθέντες παρῆδωκαν αὐτὴν εἰς τὸν ἀρχιλογιστὴν (δευτερδάρμπασην) Ἡρακλείου, ὁ ὁποῖος ἐκτεμήσας τὰς ἀρετὰς τῆς κόρης ἔλαβεν αὐτὴν δεκαοκταετῇ τότε οὖσαν σύζυγον καὶ οὕτως ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ ἀρχιλογιστὴς ἦν πλούσιος καὶ κατ' εὐτυχίαν ἡπιος καὶ ἐπιεικής, ἔθεν καὶ δὲν ἐβίασεν αὐτὴν εἰς ἐξώμοσιν, οὕτω δ' ἡ Μαρία διατέλει διάγουσα ὡς καλὴ χριστιανὴ κατὰ τὰς εὐχὰς καὶ παραγγελείας τοῦ πατρὸς, ὁ ὁποῖος ἀποχωριζόμενος αὐτῆς ἐν Ἡρακλείῳ εἶπεν : « Ἐγώ, παιδί μου, θὰ ἀποθάνω γλήγορα, θὰ σὲ βιάσουν διὰ νὰ τουρκέψῃς, μὴ λησμονῆς ὁμῶς ὅτι θὰ σοῦ στείλω ἀπὸ τὸν τάφον μου ἢ τὴν εὐχὴν ἢ τὴν κατάραν μου. Προτίμησε τὸν θάνατον μὲ τὴν εὐχὴν μου ἢ τὴν τουρκικὴν ζωὴν μὲ τὴν κατάραν μου ». Ἐν τούτοις ὑπεραγαπωμένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιλογιστοῦ ἔζη αὕτη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς μεγάλη κυρία ἐν μέσῳ θεραπειᾶς δούλων καὶ ὑπηρετριῶν, ἐγέννησε δὲ δύο ἄρρενα τέκνα, ὧν ὁ πατὴρ ἀπεβίωσε τῷ 1816, μετὰ δύο δὲ ἔτη καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἡ δὲ Μαρία κληρονομήσασα οὕτως ἱκανὴν περιουσίαν, ἔζη ὅσον οἶόν τε θεαρεστῶς.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν αὐτῆς ὑπηρετῶν διεκρίνετο νεανίας τις Ἀλθανός, Νταῖ Μουσταφᾶς καλούμενος, ὁ ὁποῖος, βλέπων τὴν μεγάλην τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἰσχὺν ἐξεδικεῖτο πάντα Χριστιανὸν ὑπὸ γλαντισάρων κακοποιούμενον· βλέπων δὲ καὶ τὴν κυρίαν αὐτοῦ συνεχῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν φοιτῶσαν, ἐξηγήθη πρὸς αὐτὴν μυστικῶς, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν Χριστιανὸς καὶ ὠνομάζετο Νικόλαος Ζερβός. Οὗτος ἦν ὁ κατόπιν διαπρέψας ἐν Κρήτῃ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀποθανὼν ἐκ περιπνευμονίας μετὰ τὴν κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς Ἱεραπέτρου ἀποτυχοῦσαν ἔφοδον καὶ ταφεὶς ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἀνατολικῶν τῆς Κρήτης ἐπαρχιῶν ἐν Νειῷ Χωρῷ (τῇ νῦν Νεαπόλει), ὁ κοινῶς Ζερβονικόλας ἀκούων καὶ ἐκ Κουντούρων τῆς Ἀττικῆς τὸ γένος ἔλκων. Ἡ δὲ Μαρία ἐπέζησεν ἰδοῦσα τὴν ἑναρξιν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος καὶ τὰς κατ' αὐτὴν τερατουργηθείσας φρικαλεότητας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀποφασίσασα δὲ νὰ ἀποδράσῃ, ἐμφανίζεται αἰφνης εἰς παρατυχόν ἐμπορικὸν βρίκιον πρὸ τοῦ πλοιάρχου αὐτοῦ, ἐνῶ διεσταυροῦντο αἱ σφαῖραι πίπτουσαι ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων τῶν ἐν τῷ λιμένει πλοίων, ἡμφιεσμένη στολὴν μοναχῆς μεθ' ἐνὸς εὐειδοῦς κορασίου καὶ σωματοφύλακος καὶ ἐρωτᾷ τὸν πλοίαρχον, πόθεν ἦτο καὶ ποῦ ἔμελλε νὰ πλεύσῃ. Ὁ πλοίαρχος ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς τόλμης αὐτῆς καὶ ὑποπτεύσας ἐκ τῶν παρακολουθούντων, ὅτι ὑπὸ τὴν ὡς μοναχὴν ἡμφιεσμένην ἐλάνθανε πρόσωπον ἐπίσημον καὶ ἰσχύον, εἶπεν ὅτι εἶνε Κρῆς καὶ προτίθεται νὰ ἀποπλεύσῃ, ἀλλ' ἐμποδίζεται. Τότε ἡ Μαρία λέγει πρὸς αὐτόν, καὶ ἐγὼ εἶμαι Κρῆσσα καὶ θέλω νὰ μεταβῶ εἰς Τήνον, ὅπως προσκυνήσω τὴν ἐκεῖ εὑρεθεῖσαν πρὸ μικροῦ (30 Ἰανουαρίου 1821) θαυματουργὸν τῆς Παναγίας εἰκόνα· ὅθεν σᾶς λέγω νὰ ἐτοιμάζησθε καὶ τὸ ἐσπέρας θὰ φύγωμεν ἀκωλύτως. Ταῦτα εἰποῦσα ἡ Μαρία ἐξῆλθε, μετὰ τινος δὲ ὥρας ἀναφαίνεται διευθυνομένη πρὸς τὸ πλοῖον μετ' ἀκολουθείας στρατιωτικῆς καὶ χομίζουσα ἄδειαν γραπτὴν, δι' ἧς ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ ἀποπλεύσωσιν ἐλευθέρως.

Ἀφοῦ οὕτως ἀπεμακρύνθησαν τοῦ κινδύνου, ἡρώτων αὐτὴν οἱ ἐν τῷ πλοίῳ, τίς ἦτο καὶ ἰσχυε τόσον παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ· ἡ δὲ εἶπεν: «Εἶμαι θυγάτηρ Δασκαλογιάννη τινὸς ἀρχηγοῦ τῶν Σφακίων καὶ ἀφοῦ ἐξέδειραν ζῶντα εἰς τὸ Κάστρον (Ἡρά-

κλειον) οἱ ἄνομοι Ἀγαρηνοὶ τὸν πατέρα μου, παρεδόθην ὑπὸ τοῦ πασᾶ εἰς τὸν δευτερδάρην, ὁ ὁποῖός με ἔφερεν ἐδῶ καὶ μέ ἔκαμε γυναῖκά του 18 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν· ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέθανεν αὐτὸς καὶ τὰ δύο του παιδιὰ, ἔμεινα μόνη καὶ διατελῶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ μεγάλου διερμηνέως Μουρούζη, ὁ ὁποῖος καὶ μοι ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ φύγωμεν». Ταῦτα ἀκούσας ὁ πλοίαρχος Μανοῦσος καὶ ὁ ἐν τῷ πλοίῳ γραμματεὺς ἀδελφὸς αὐτοῦ Γεώργιος, ὁ κατόπιν περιώνυμος ἀγωνιστὴς καὶ ἀρχηγὸς τῶν Σφακίων, ὁ ἐπικληθεὶς Τσελεπής, οἱ ὁποῖοι ἦσαν υἱοὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς ταύτης τῆς Μαρίας Ἀνδρέου Δασκαλογλάννη, ἀνεβόησαν ἑξαλλοὶ διακόψαντες αὐτήν: «Καὶ λοιπὸν εἴμεθα στενοὶ συγγενεῖς! Εἶσαι ἡ ἀπολεσθεῖσα θεία μας; εἶσαι ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατρός μας καὶ δὲν ἐγνωρίζομεν ὅτι ζῆς; καὶ τοιαῦτα λέγοντες ἀπετέλεσαν πάντες ἐν σύμπλεγμα ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους περιπαθῶς καὶ δάκρυα ἐν ἄκρᾳ συγκινήσει καταχέοντες, ἐνῶ τῆς Μαρίας λιποθύμῳ πεσούσης τὸ παρακολουθοῦν αὐτήν ὡς εἴρηται κοράσιον ἐξεφώνει γοερῶς. Κοπασάσης τῆς ἐκ τῆς θαυμασίας ταύτης ἀναγνωρίσεως ὑπεραισθηματικῆς τρικυμίας, περιῆλθον οἱ ἀναγνωρισθέντες εἰς τὰ καθ' ἕκαστα τῶν δεινοπαθημάτων τοῦ μεγάλου οἴκου. Καὶ οἱ μὲν ἀνεψιοὶ ἐμέμφοντο τὴν θείαν, ὅτι ἐνῶ ἔζη οὐδέποτε ἐφρόντισε νὰ ἴδῃ τοὺς συγγενεῖς ἡ τοῦλάχιστον νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς Σφακίᾳ ὅτι ζῇ· ἐκείνη δὲ ἀπολογουμένη ἔλεγεν, ὅτι πληροφορηθεῖσα περὶ τῆς παντελοῦς τῶν συγγενῶν ἐξαφανίσεως, οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἐρευνήσῃ καὶ μάθῃ τι πλείοτερον.

Ὁ ἀνεψιὸς δ' αὐτῆς Γεώργιος, νεανίας διαπρέπων ἐν τῷ τότε ἐπὶ καλλονῇ καὶ χάριτι σωματικῇ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπεκαλεῖτο ἔκτοτε ἔτι Τσελεπής, ἐφείλκυσε τὰ μέγιστα τὴν προσοχὴν τῆς θείας αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ἀπεφάσισεν αὕτη νὰ μνηστεύσῃ αὐτῷ τὴν εὐειδῆ κόρην, ἣτις ὀρφανὴ οὖσα κατήγετο ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ τῶν Καρατζάδων οἴκου. Ὁ Τσελεπής μαθὼν τὴν ὑψηλὴν τῆς κόρης καταγωγὴν, βλέπων δ' ἄλλως τε καὶ τὴν ἐκλαμπρον αὐτῆς καλλονήν, ἐδέχθη τὴν πρότασιν τῆς θείας καὶ ἐμνηστεύθη τὴν κόρην ἐν Τήνῳ· ἐνθουσιῶν ὁμῶς εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὁ κατόπιν ἐνδοξος ἀρχηγὸς καὶ πολύφημος ἐν Κρήτῃ ἥρως Τσελεπής ἐκ τῶν πάντοθεν προερ-

χομένων ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐγερτηρίων σαλπισμάτων καὶ ἐν ὑστέρῳ τὰ τῆς κόρης θέλγητρα θέμενος, ἀπέπτη ἐκ Τήνου καταλιπὼν τότε πλοῖον καὶ τὴν μνηστὴν παρὰ τῇ θείᾳ, ἀπέβη δὲ εἰς Σάμον, ὅπου ἔμαθεν ὅτι συνηθορίζοντο οἱ ἐκ Κουσάδασι προερχόμενοι πρόσφυγες Κρήτες, ὅπως μετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος, καὶ παρώρμησεν αὐτοὺς νὰ μεταβῶσιν εἰς Κρήτην πρὸς τὴν μελετωμένην καὶ τελεσθεῖσαν μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐκεῖ συνεξέγερσιν, ὅπερ καὶ κατῴρθωσε τοιοῦτος γόνος ὦν καὶ τριαῦτα σπάνια σωματικὰ ἐν ταύτῃ καὶ πνευματικὰ προτερήματα κεκτημένος. Ἡ δὲ θεία αὐτοῦ ἰδοῦσα τὴν ἀκατάσχετον ταύτην τοῦ ἀνεψιοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐγενῇ φιλοδοξίαν ὁρμὴν καὶ ἀναμιμνησκομένη, ὁποίου ἔθνο μάρτυρος ἦν θυγάτηρ, οὐ μόνον δὲν ἀντέστη, ἀλλὰ καὶ συνήργησε τὸ ἐπ' αὐτῇ πρὸς εὐόδωσιν τῆς πατριωτικῆς τοῦ ἀνεψιοῦ ἐπιχειρήσεως, διότι γινώσκουσα τὴν ἰκανότητα καὶ περὶ τὰ ὅπλα ἐμπειρίαν τοῦ πρώην ὑπηρετοῦ αὐτῆς, ἀλβανοφώνου Νικολάου Ζερβοῦ, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν διαμένοντα ἤδη ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἐν Κουντούροις, νὰ στρατολογήσῃ δι' ἐξόδων αὐτῆς ἕως εἴκοσιν ἐκλεκτοὺς ἄνδρας καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς Σάμον, ὅπως ἐνωθέντες μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ Γ. Τσελεπῇ μεταβῶσιν ἐκεῖθεν εἰς Κρήτην, ὅπερ καὶ προθύμως ὑπὸ τοῦ Ζερβοῦ ἐκτελεσθὲν συνετέλεσεν οὐ μικρὸν καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἐθνικὴν καὶ ἐν τῇ μεγαλονήσῳ συνεξέγερσιν.

Ἡ Μαρία ἐν τούτοις παρέμεινεν ἐξ εὐλαβείας ἐν Τήνῳ καὶ λέγεται ὅτι εἶνε ἐκ τῶν πρώτων, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς σύστασιν τοῦ πανελληνίου ἱεροῦ ἰδρύματος, συλλέξασα πρὸς τοῦτο οὐκ ὀλίγα χρηματικὰ ποσὰ παρ' ὑψηλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει δεσποινῶν καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτῆς πλοῦτον ἐκεῖ δαπανήσασα. Ἐν Τήνῳ δὲ μαθοῦσα τὸν ἡρώϊκόν, ὡς ἄλλου Μάρκου Βότσαρη, ἐν Κανδάνῳ Σελίνου τοῦ ἀνεψιοῦ Τσελεπῇ, ἀρχηγοῦ τοῦ στρατεύματος, θάνατον, ἀπέθανεν ὡς ἀληθῆς ὁσιομάρτυς καὶ ἐθνομάρτυς ὑπερβδομηκοντοῦτις ἤδη τῷ 1823. Τὴν κόρην δὲ Καρατζᾶ ἐλθὼν ἄλλος ἀδελφὸς τοῦ ἥρωος Τσελεπῇ εἰς Τήνον ἐνυμφεύθη καὶ ὠδήγησεν εἰς Σφακίᾳ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσεν αὐτὴ πρό τινων ἐτῶν, μάρτυς αὐτήκοος καὶ αὐτοπρόσωπος πάντων τῶν εἰς τὴν Μαρίαν Δασκαλογιάννη συμβάντων γενομένη καὶ καταλιποῦσα ἀπο-

γόνους οὐκ ὀλίγους φέροντας ἤδη ἐν Ἀνωπόλει Σφακίων τὸ ἀρχικὸν τοῦ οἴκου τῶν Βλάχων ἐπώνυμον. Ὅπόσους καὶ ὁποίους μαργαρίτας δὲν ἐγκλείει πάντοτε τὸ ἐθνικὸν πρὸς ὑψηλὴν καὶ περιφανῇ, πρὸς ἐθνικῶς ἡθοποιὰν δραματοποιήσιν μαρτυρολόγιον !

B. ΨΙΛΑΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΑΔΙΟΡΘΩΤΟΝ

ΕἴΤΑΝ γεράσης, φίλε μου, ἀπὸ τὰς καταχρήσεις,

Νά, πῶς θὰ καταντήσης :

« Θὲ νὰ σοῦ πέσουν τὰ μαλλιά, τὰ αὐτιά σου δὲν θ' ἀκοῦνε,
Θὰ χρέμονται τὰ χεῖλη σου, τὰ δόντια σου θὰ βγοῦνε,
Τὰ χέρια σου θὰ τρέμουνε, τὰ πόδια σου ἐπίσης,
Καὶ θὰ βαριέσαι πάντοτε 'ς τοὺς ἄλλους νὰ 'μιλήσης·
Θὲ νὰ βαριέσαι καὶ αὐτὰ τὰ μάτια σου νὰ πλύνῃς,
Θὰ γλύφῃς τὰ μουστάκια σου ὅταν νερὸ θὰ πίνῃς,
Θὰ πέφτῃ ἀπ' τὰ χέρια σου ποτῆρι καὶ φλιτζάνι,
Θὰ δίνῃς τὸ σιγάρο σου σὲ ἄλλον νὰ τὸ φτιάνῃ,
'Σ ἓνα μπαστοῦνι θ' ἀκουμπᾷς μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα,
Καὶ θὰ σοῦ πταίῃ καὶ αὐτὸ τοῦ κρεββατιοῦ τὸ στρώμα,
Καὶ τὸ νερὸ καὶ τὸ φαγὶ καὶ ὅλα θὰ σοῦ πταῖνε,
Κι' ὅλοι μὲ σένα θ' ἄχουνε, ὅταν σ' ἴδοῦν, νὰ λένε,
Θὰ σὲ πειράζουν τὰ παιδιὰ 'ς τοὺς δρόμους, θὰ θυμώνῃς,
Θὰ βρίζῃς, θὰ ὀργίζεσαι, μὲ ὅλους θὰ μαλώνῃς,
Νύχτα καὶ 'μέρα, μιᾶς στιγμῆς δὲν θ' ἄχῃς ἡσυχία ... »
Ἔχει φουρτοῦνα ἡ ζωὴ τρανὴ 'ς τὰ γηρατεῖα !

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ